

НАПРЯМИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Акцентується увага на значенні державної підтримки у сприянні економічному зміцненню і стабільності функціонування сільськогосподарських товаровиробників. Розглядається нормативно-правова база, аналізуються форми, напрямки і обсяги державної підтримки сільськогосподарського виробництва та її вплив на ефективність функціонування аграрних підприємств.

Постановка проблеми

У результаті реформування аграрного сектора економіки України сільськогосподарські підприємства стали самостійними суб'єктами господарювання, одержали економічну свободу і практично позбулися підтримки з боку держави. У ринковій економіці виробництво матеріальних благ контролюють власники майна, обсяги продукції визначають попит і пропозиція, а споживач є головною дієвою особою ринкових відносин. Проте ринковий механізм не спроможний формувати

прогресивні структурні зрушення в економіці і, як засвідчує зарубіжний досвід, ефективна діяльність сільськогосподарських виробників не можлива без певної підтримки держави як зовнішнього позитивного чинника. Тому координацію економічних процесів відповідно до ринкових умов повинна забезпечити держава в особі її владних структур за допомогою важелів господарського механізму. Такими важелями можуть стати система пільг, податків, кредитів, субсидій, дотацій, які здатні стимулювати формування оптимальної галузевої структури та розвиток базових та пріоритетних видів виробництва, і цим самим сприяти економічному зміцненню і стабільності функціонування сільськогосподарських товаровиробників.

Нормативно-правова база і державне регулювання активно використовуються практично в усіх економічно розвинених країнах. В Україні державна підтримка виробників сільськогосподарської продукції перебуває ще на дуже низькому рівні. Щорічно на це виділяється з бюджету близько 60 млн грн, що становить біля 40 % від потреби [3, с. 89]. Такий за величиною і недосконалий за напрямками обсяг дотацій не може повною мірою забезпечити вітчизняним товаровиробникам відповідний рівень собівартості продукції, з тим щоб вона була конкурентоспроможною порівняно з польською чи білоруською.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Складне економічне становище сільськогосподарських товаровиробників в Україні вкрай потребує урегулювання відносин у аграрній сфері. В економічній літературі серед вчених не існує єдиної думки щодо позиції держави у галузі управління народним господарством, і зокрема сільськогосподарським виробництвом. Одні, і це здебільшого теоретики, стверджують, що держава не повинна втручатися і активно здійснювати заходи щодо регулювання ринкових відносин, інші є прибічниками безпосередньої участі держави у ціноутворенні на сільськогосподарську та промислову продукцію для аграрних підприємств, і цим самим урівноважити еквівалентний обмін. На відміну від згаданих поглядів, є значна частина вчених, які вважають, що пріоритетним у врегулюванні економічних відносин між різними галузями народного господарства країни і сприянні сільськогосподарським товаровиробникам є виважений підхід у наданні фінансової підтримки з боку держави у вигляді субсидій, дотацій тощо. Теоретичні напрацювання і практичні рекомендації з даного питання містять праці економістів-аграрників В. Валентинова, М. Дем'яненка, О. Бородіної, В. Зіновчука, П. Марича О. Могильного, А. Соколовської, Г. Черевка та інших. Разом з тим, дане питання ще мало досліджене. Недосконала, непослідовна і фрагментарна дія з боку держави у наданні фінансової підтримки сільськогосподарським товаровиробникам є слабким підґрунтям для визначення її впливу на зміцнення економічного стану сільськогосподарських підприємств і потребує не лише вивчення і дискусій, а й постановки вирішення даної проблеми.

Підтримка державою сільськогосподарських товаровиробників повинна розглядатися у контексті підвищення ефективності виробництва і зміцнення фінансового стану їх підприємств. Співвідношення застосування різних форм і

методів регулювання ринкових відносин повинно відбуватися на основі законодавчого забезпечення формування і функціонування ринкової економіки з застосуванням цілеспрямованої цінової політики, впровадженням ефективної кредитної та стимулюючої системи. Ставиться завдання розглянути види, форми, напрями та виявити тенденції інституційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та дослідити її вплив на ефективність господарської діяльності підприємств.

Об'єкт і методика дослідження

Об'єктом досліджень є процес розвитку державної підтримки сільськогосподарських підприємств у Львівській області. Методологічною основою дослідження став діалектичний метод пізнання, системний підхід до вивчення економічних явищ, що відбуваються в сфері державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та їх вплив на ефективність функціонування аграрних підприємств. За допомогою абстрактно-логічного методу було сформульовано робочу гіпотезу та висновки; статистико-економічного – проаналізовано динаміку фінансування програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників в регіоні, а також інші методи.

Результати досліджень

Значущими законодавчими актами України на предмет реалізації державної підтримки розвитку агропромислового виробництва стали Указ Президента України «Про підтримку сільськогосподарських виробників» від 03 грудня 1998 р., Закон України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17 грудня 1998 р. та Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. [4]. Останній визначає пріоритети державної політики в основних сферах управлінської діяльності щодо стимулювання сільськогосподарських товаровиробників у збільшенні обсягів виробництва продукції та забезпечення продовольчої безпеки країни. У цьому Законі встановлено порядок визначення мінімальних і максимальних закупівельних цін та їх використання, а для здійснення товарних і фінансових інтервенцій передбачено створення бюджетної організації – Аграрного фонду. Досить суттєвим важелем державної підтримки аграрного виробництва є законодавче забезпечення державного регулювання страхування сільськогосподарської продукції, що дозволяє здійснювати страхування ризиків загибелі або втрати сільськогосподарської продукції та капітальних активів. Кошти Фонду аграрних страхових субсидій України, які сформовані за рахунок обов'язкового або добровільного страхування, як зазначено у Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України», спрямовуються на надання страхової субсидії, проведення розрахунків із державним бюджетом тощо.

На нашу думку, найважливішим положенням щодо державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та аграрного ринку в Законі України

«Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. [4] є застосування державних заставних закупівель зерна. Згідно з цим положенням Аграрний фонд виступає кредитором, надаючи бюджетну позику виробнику зерна, який у такий спосіб стає об'єктом державного цільового регулювання. У законі передбачені положення дерегуляційного характеру, відповідно до яких забороняється застосування будь-яких адміністративних кількісних або якісних обмежень при переміщенні аграрної продукції та продуктів її переробки на всій території України. Зазначеним законом передбачалося значне сприяння виробництву продукції тваринництва шляхом впровадження державної тваринницької дотації, спрямованої на підтримку рівня платоспроможного попиту споживачів цього виду продукції та запобігання збитковості товаровиробників. Об'єктами бюджетної дотації насамперед виступають велика рогата худоба, свині, вівці, птиця тощо, а розмір дотації встановлюється у сталих сумах з розрахунку на одиницю живої маси тварин, реалізованого молока, чи вовни.

Крім того, посилювалася дія положень Постанови Кабінету Міністрів України від 12.05.1999 р. № 805 «Про Порядок нарахування, виплат і використання коштів, спрямованих для виплати дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за поставлені ними переробним підприємствам молоко та м'ясо в живій вазі» зі змінами і доповненнями у 2007 р. Згідно з доповненнями передбачається надання дотацій за рахунок ПДВ сільськогосподарським виробникам за поставлені переробним підприємствам молоко та худобу, а також використання сум коштів, які акумульовані сільгоспідприємствами на спеціальних рахунках, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26.02.1999 р. № 271 «Про Порядок акумуляції та використання коштів, які нараховуються сільськогосподарськими товаровиробниками – платниками податку на додану вартість щодо операцій з продажу товарів (робіт, послуг) власного виробництва, включаючи продукцію (крім підкацизних товарів), виготовлену на давальницьких умовах із власної сільськогосподарської сировини» зі змінами і доповненнями у частині продукції тваринного походження.

Водночас у законодавчій базі існують також інші бюджетні програми підтримки розвитку сільського господарства, які безпосередньо не стосуються підтримки й розвитку саме виробничої сфери в сільському господарстві. Наприклад, це такі програми як «Агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення», «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників», «Заходи по боротьбі з шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин», «Фінансова підтримка фермерських господарств», «Надання кредитів фермерським господарствам», «Запобігання розповсюдженню збудників інфекційних хвороб тварин», «Докорінне поліпшення земель сортодослідних станцій та опорних пунктів», «Розвиток фізичної культури і спорту серед сільського населення», «Погашення зобов'язань

Українською насінневою інспекцією за кредитами, наданими з державного бюджету за рахунок коштів, залучених від міжнародних фінансових організацій на розвиток насінництва» та інші. На виконання законодавчих актів було прийнято низку постанов Кабінету Міністрів України щодо порядку використання коштів державного бюджету за програмами і напрямками підтримки сільських товаровиробників (табл. 1).

Таблиця 1. Отримані кошти за напрямками підтримки сільськогосподарського виробництва із державного та місцевих бюджетів господарствами усіх категорій Жовківського району Львівської області, 2007 р.

Програма, напрямок підтримки	Постанова Кабінету Міністрів України щодо порядку використання коштів державного бюджету	Сума, тис. грн	
		всього	у т.ч. місцевих бюджетів
1	2	3	4
Бюджетна тваринницька дотація та державна підтримка виробництва продукції рослинництва	від 01.03.07 № 348 «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку тваринництва»	5472,9	53,8
	від 21.02.07 № 256 «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки виробництва продукції рослинництва»	400,6	–
	від 09.02.07 № 182 «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів державного бюджету, що виділяються для часткової компенсації вартості мінеральних добрив вітчизняного виробництва»	174,1	–
	від 01.03.07 № 325 «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки виробництва продукції рослинництва на зрошуваних землях»	–	–
Закладення і нагляд за молодими садами, виноградниками та ягідниками Фінансова підтримка розвитку хмелярства	від 15.07.2005 № 587 «Про затвердження Порядку справляння збору та використання коштів на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» зі змінами і доповненнями (від 4.04.2007 № 613 і від 24.10.2007 № 1250)	552,0	–
Селекція в рослинництві	від 07.03.07 № 425 «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті, що спрямовуються для селекції в рослинництві»	172,3	142,3
Селекція у тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу	Спільний наказ Мінагрополітики, Мінфіну та УААН від 13.02.07 № 88/10/187 «Про затвердження порядку використання коштів державного бюджету України на виконання програм селекції у тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу і науково-дослідних господарствах», зареєстрований у Мін'юсті 19.02.07 № 145/13412	374,6	170,0

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4
Здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення короткострокових та середньострокових кредитів	від 21.02.07 № 259 «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки підприємствам агропромислового комплексу через механізм здешевлення короткострокових та середньострокових кредитів» із змінами (постанова КМУ від 03.10.2007 № 1191)	531,3	–
Часткова компенсація вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва	від 28.07.04 № 959 «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва» із змінами (постанови КМУ від 21.01.05 № 71 та від 01.03.07 № 321)	–	–
Заходи по операціях фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки	від 10.12.03 р. № 1904 «Про Порядок використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на придбання вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу та заходи по операціях фінансового лізингу» зі змінами (постанови КМУ від 29.04.2004 № 571, від 17.11.2004 № 1532, від 30.06.2005 № 535, від 21.02.2007 № 285 та від 03.11.2007 № 1186)	22,3	22,3
Здешевлення вартості страхових премій (внесків), фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку	від 21.02.07 № 261 «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здешевлення вартості страхових премій (внесків), фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку»	14,1	–
Фінансова підтримка агропромислових підприємств, що знаходяться в особливо складних кліматичних умовах	Спільний наказ Мінагрополітики та Мінфіну від 02.03.07 № 138/305 «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету для надання фінансової підтримки агропромисловим підприємствам, що знаходяться в особливо складних кліматичних умовах», зареєстрований у Мін'юсті 3.03.07 № 182/13449	246,0	–

Із даних табл. 1 видно, що для сільськогосподарських товаровиробників Жовківського району із державного бюджету в 2007 р. найбільш значними є виплати на підтримку розвитку тваринництва у сумі 5419,1 тис. грн, або 1587,7 грн на 1 т реалізованого м'яса, і місцевих бюджетів – 53,8 тис. грн. Менш вагомими були доплати за програмами підтримки виробництва продукції

рослинництва – 400,6 тис. грн, або 30,1 грн на один гектар посівної площі. Окремо у 2007 р. здійснено державну підтримку сільськогосподарських підприємств Жовківського району із бюджетних коштів на закладання і нагляд за молодими садами, виноградниками та ягідниками – 552,0 тис. грн; на підтримку сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення короткострокових кредитів – 531,3 тис. грн (часткове погашення сум виплат відсотків за кредит), що складає 47,8 % загальної суми виплат. Найбільше одержали бюджетних коштів для здійснення компенсації відсоткової ставки за залученими короткостроковими кредитами командитне товариство «Его» – 210,53 тис. грн, відкрите акціонерне товариство «Рава-Руський маслозавод» – 115,1 тис. грн фермерське господарство «Едем» – 69,7 тис. грн.

Досить незначні суми виділені у 2006 р. з державного бюджету для часткової компенсації вартості мінеральних добрив вітчизняного виробництва – 174,1 тис. грн, що складає всього лише 138 грн на 1 т придбаних. Зовсім мізерними були кошти надані для підтримки вітчизняного сільськогосподарського виробника за операціями фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки – всього 22,3 тис. грн, і то з місцевих бюджетів.

Незважаючи на те, що майже на 90 % техніка у господарствах є зношеною, сільськогосподарським товаровиробникам за програмою часткової компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва не надавалось підтримки ні з державного, ні з місцевих бюджетів.

Як свідчить рис. 1, структура державної підтримки у 2007 р. суттєво відрізняється від структури 2004 р. Так, у 2007 р. частка доплат за високо ваговий молодняк великої рогатої худоби, кондиційні свині та птицю зросла на 17,5 відсоткових пунктів порівняно з 2004 р. Така зміна пояснюється насамперед тим, що держава пріоритетним напрямом визначила підтримку збільшення виробництва тваринницької продукції, оскільки в країні у 2004 р. вироблялося на одну особу лише 34 кг м'яса. Такий захід позитивно вплинув на розвиток галузі й у 2007 р. виробництво м'яса на одну особу зросло на 2,8 кг порівняно з 2004 р.

Проте, на наш погляд, збільшення дотацій на підтримку виробництва тваринницької продукції є дещо недалекоглядним, оскільки ці бюджетні кошти фактично пішли на проїдання, а не на утримання племінного поголів'я м'ясних корів, хоча саме за рахунок поліпшення племінної справи можливо збільшити високопродуктивне племінне поголів'я, а відтак і генетичний матеріал для виробництва м'яса. Насправді ж частка виплат за цим напрямом у 2007 р. зменшилася на 7 відсоткових пунктів проти 2004 р.

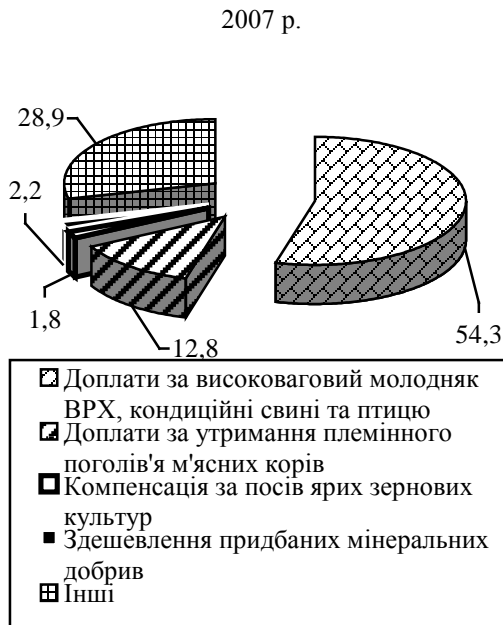

Рис. 1. Структура державної підтримки сільськогосподарських виробників у Жовківському районі Львівської області

Суттєво знизилися доплати на підтримку розвитку рослинництва. Частка компенсації за посіви ярих зернових і на придбання мінеральних добрив у 2007 р. знизилася відповідно на 11,6 та 7,5 пунктів порівняно з 2004 р. Зменшення доплат на придбання мінеральних добрив у перспективі ускладнює можливість їх придбання та внесення під сільськогосподарські культури, відповідно, очікується зниження їх урожайності, оскільки у 2008 р. вартість мінеральних добрив зростає майже у 2,5–3 рази порівняно з 2004 р.

Певною мірою (на 8,6 пунктів) у 2007 р. збільшилися доплати за іншими програмами підтримки сільськогосподарських товаровиробників порівняно з 2004 р.: доплати за фінансовий лізинг, страхові компенсації, компенсації кредитних відсотків тощо. Всього ж господарства Жовківського району у 2007 р. за всіма напрямками фінансової підтримки з державного бюджету одержали 7541748,67 грн. Загальна сума дотацій для розвитку тваринництва, і зокрема, за молодняк великої рогатої худоби, кондиційні свині та птицю, за придбані телички великої рогатої худоби особистими селянськими господарствами, за збільшення кількості молочних корів, за придбання нетелів молочного напрямку, штучне осіменіння тощо склала 5748663,0 грн, або 76,2 % від загальної суми фінансової підтримки з державного бюджету в Жовківському районі.

Такі заходи державної підтримки позитивно вплинули на результати господарської діяльності підприємств. За даними статистичного спостереження за ф. № 50-с.г. «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2007 р.», 17 сільськогосподарських підприємств Жовківського району, серед яких ТзОВ «Західплемресурси», ТзОВ «Агро-Лан», ТзОВ «Агропідприємство Добросин» та ін., отримали збиток від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг у сумі 3871,9 тис. грн. Разом з тим, ці підприємства отримали державної підтримки на суму 4843,4 тис. грн, що на 971,5 тис. грн більше ніж у 2007 р., що забезпечило їм загалом прибутковість виробництва, рівень рентабельності якого склав 3,1 %.

Особливо помітною є підтримка господарств: ТзОВ «Агропідприємство Добросин», яке отримало дотації на розвиток племінного стада великої рогатої худоби в сумі 275590,1 грн, командитне товариство «Его» – у сумі 353702,68 грн за реалізовану на забій птицю та здешевлення кредиту. Але найбільшим одержувачем державних дотацій у Жовківському районі є фермерське господарство «Клен», яке у 2007 р. отримало 953304,8 грн бюджетних коштів на розвиток тваринництва, кормовиробництва, відшкодування витрат за посів озимих та ярих зернових тощо. Частка державної підтримки на розвиток цього господарства у 2007 р. склала 12,6 % від загальної суми в районі. Така масштабна підтримка від держави значно підвищила ефективність його господарської діяльності (табл. 2).

Як свідчать дані табл. 2, розвиток тваринництва у фермерському господарстві «Клен» має стійку тенденцію до зростання. Поголів'я великої

рогатої худоби у 2007 р. зросло на 589 гол., а його щільність із розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь на 27 гол. порівняно з 2004 р. Продуктивність тварин теж має стійку тенденцію до зростання. Середньодобовий приріст у 2007 р. збільшився на 228 г, а річний надій на корову – на 2911 кг порівняно з 2004 р. Проте у 2007 р. грошові надходження від реалізації сільськогосподарської продукції становили лише 44,4 % від обсягу виручених коштів 2004 р. Основною причиною цього стало зниження грошових надходжень від реалізації продукції рослинництва, які у 2007 р. склали лише 621,7 тис. грн.

Таблиця 2. Вплив державної підтримки на ефективність господарювання фермерського господарства «Клен» Жовківського району Львівської області

Показник	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. до 2004 р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	2991	3150	2709	2516	84,1
у т.ч. рілля	2702	2833	2422	2254	83,4
Площа посіву зернових та зернобобових, га	1362	1692	1183	1031	75,7
Поголів'я великої рогатої худоби, гол.	865	1142	1318	1454	168,1
Чисельність великої рогатої худоби на 100 га сільськогосподарських угідь, гол.	38	36	55	65	171,1
Врожайність зернових та зернобобових, ц/га	31,9	26,8	22,7	19,2	60,2
Продуктивність великої рогатої худоби: середньодобовий приріст, г	340	400	530	568	167,1
надій на корову за рік, кг	2821	2973	4894	5732	у 2 р.
Виручка від реалізації продукції, всього, тис. грн	4963,8	2965,9	4883,4	2206,0	44,4
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	3732,4	2643,3	4015,1	2551,1	68,3
Рентабельність від реалізації сільськогосподарської продукції, робіт та послуг, %	33,0	12,2	21,6	-13,5	-46,5 п.
Фінансова підтримка, всього, тис. грн	526,5	512,3	649,6	958,0	182,0
у т.ч. з місцевих бюджетів, тис. грн	3,5	35,9	21,0	4,7	134,3
Балансовий прибуток, тис. грн	1778,0	1112,3	1752,2	1640,8	92,3
Рентабельність підприємства, %	47,6	42,1	42,6	64,3	+16,7 п.

Зменшення грошових надходжень від галузі рослинництва було спричинене зниженням урожайності зернових культур, яка у 2007 р. була на 12,7 ц/га нижчою, ніж у 2004 р. Спад урожайності у господарстві є наслідком зменшення обсягів внесення мінеральних добрив та використання засобів захисту рослин від шкідників. З первинних бухгалтерських даних видно, що у 2007 р. господарство придбало лише 68 тонн мінеральних добрив і внесло лише 0,3 ц на гектар ріллі, на що одержало дотацій лише 10200 грн. Тоді як у 2004 р. господарство «Клен» одержало дотацій на здешевлення мінеральних добрив у сумі 65400 грн, внесло їх 1308 т, або 4,8 ц на гектар ріллі.

Зниження ефективності рослинницької галузі і збитковість тваринницької у 2007 р. були частково компенсовані за рахунок отриманих коштів з державного бюджету. Державна фінансова підтримка певною мірою дозволила підвищити балансовий прибуток до 1640,8 тис. грн і забезпечити рівень рентабельності господарства – 64,3 %.

З огляду на доцільність і важливість державної підтримки, яка реально сприяє підвищенню ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, слід зауважити, що 15 господарств Жовківського району у 2007 р. її зовсім не одержали, зокрема великі підприємства – ВАТ «Жовківський Племптахорепродуктор», ПП «Візенберг», ТзОВ «Волиця», ТзОВ «ім. Лесі Українки» та ін. Основною причиною цього є недотримання вимог на предмет одержання цільової фінансової підтримки держави. Наприклад, щоб отримати часткове відшкодування витрат на посів ярих зернових у 2007 р., сільськогосподарському підприємству необхідно було засіяти площу насінням не нижче третьої репродукції, з відповідним документальним підтвердженням.

Результати реалізації вимог положень постанов Кабінету Міністрів України щодо основних програм і напрямів державної підтримки сільськогосподарських виробників Жовківського району наведено у табл. 3.

Дані табл. 3 засвідчують, що державна підтримка сільськогосподарських виробників Жовківського району за різними напрямками і програмами є стабільною, а обсяги грошових коштів, спрямовані на ці заходи, мають стійку тенденцію до зростання. У 2007 р. обсяги фінансування програм із бюджетів різних рівнів зросли на 5370,9 тис. грн порівняно з 2004 р. За рахунок зростання загальних обсягів фінансової підтримки вона значно зросла у розрахунку на один гектар сільськогосподарських угідь і в 2007 р. була у 3,1 рази більшою порівняно з 2004 р.

Проте, така підтримка з розрахунку на 1 га є дуже низькою, якщо врахувати, що для виробництва зернових на один гектар посіву необхідно виконати 10–12 га еталонної оранки, а на обробіток 1 га затрачається 15 кг пального. Таким чином, щоб забезпечити виробництво зернових на один гектар лише на пальне необхідно близько 750–900 грн, а на придбання мінеральних добрив за поточними цінами 2008 р. – приблизно 1600 грн.

Таблиця 3. Державна підтримка сільськогосподарських виробників у Жовківському районі Львівської області

Показник	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. до 2004 р., %
Фінансова підтримка, всього, тис. грн	2613,1	2878,6	3634,6	7984,0	у 3,1 р.
у т. ч. з місцевих бюджетів (районний та обласний)	427,4	597,6	299,8	442,3	103,5
Фінансова підтримка в розрахунку: на 1 га сільськогосподарських угідь, грн	46,1	50,8	64,1	140,9	у 3,1 р.
Основні напрями фінансування, тис. грн					
Доплати за високояговий молодняк великої рогатої худоби, кондиційних свиней та птицю	960,4	1576,2	1748,9	4337,4	у 4,5 р.
Доплата за утримання племінного поголів'я м'ясних корів	518,0	663,2	856,6	1020,7	197,0
Компенсація за посів ярих зернових культур	350,1	173,4	299,0	143,3	40,9
у т.ч. на 1 га посіву, грн	74,0	42,3	80,8	42,8	57,8
Здешевлення мінеральних добрив	254,7	–	–	174,1	68,4

Динаміка фінансування програм АПК із районного бюджету засвідчує її нестабільність, негативним є те, що за 2005–2007 рр. вона була нижчою, ніж у середньому за останні десять років (рис. 2).

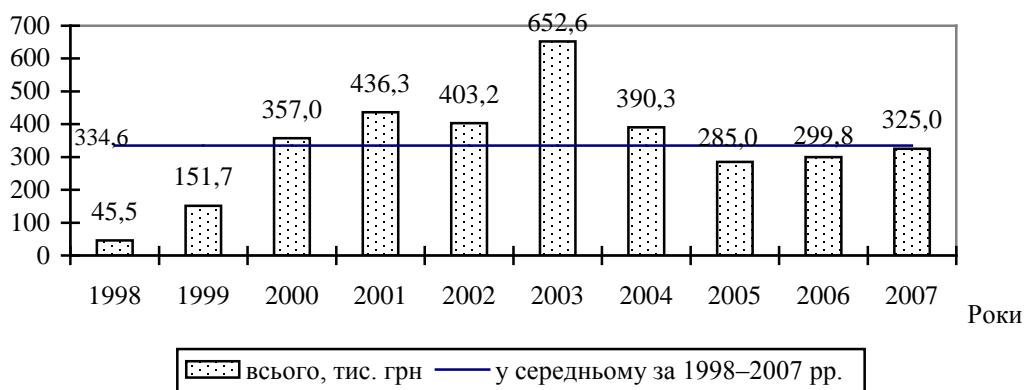

Рис. 2. Динаміка фінансування програм підтримки сільськогосподарських виробників Жовківського району Львівської області з місцевого бюджету

Тенденція підтримки за рахунок місцевого бюджету не має росту і є строкатою. На наш погляд, це значною мірою залежить від наповнення місцевого бюджету за роками. Наприклад, у 2007 р. видатки бюджету Жовківського району перевищували доходи на 8162,4 тис. грн.

Враховуючи залежність сільського господарства від природних умов, ризикованість ведення галузі, а також значну тривалість циклу виробництва окремих видів продукції у ній, що зумовлює уповільнення обороту капіталу, держава передбачає здійснення низки заходів щодо підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників.

Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 р., яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158, передбачається:

- запровадження системи дотування виробництва продукції з низьким рівнем рентабельності, у першу чергу продукції тваринництва;
- підтримка доходів сільськогосподарських виробників завдяки розвитку системи страхування;
- розроблення та прийняття Програми державної підтримки страхування в аграрному секторі;
- підвищення гарантій повернення кредитів шляхом створення системи державної реєстрації нерухомості;
- удосконалення механізму державної підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення відсоткових ставок за користування кредитами;
- фінансова підтримка підприємств у придбанні матеріально-технічних ресурсів;
- фінансова підтримка виробництва продукції рослинництва і тваринництва;
- часткова компенсація витрат виробників сільськогосподарської продукції, пов'язаних зі сплатою внесків до фондів соціального і пенсійного страхування;
- часткові відшкодування збитків від стихійного лиха [1].

Таким чином, збільшення за всіма напрямками державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників покращує виробничо-господарську діяльність і сприяє зміцненню фінансового стану підприємств, що може забезпечити їх конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому аграрному ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. Активна участь держави в освоєнні ринкових відносин і підтримки сільськогосподарських товаровиробників є необхідною та перспективною. Підтримка державою сільськогосподарських товаровиробників повинна

розглядатися у контексті підвищення ефективності їх виробництва і зміцнення фінансового стану підприємств, а відтак і регулювання нею ринку сільськогосподарської продукції.

2. На низькому рівні в Жовківському районі Львівської області є доплати на підтримку розвитку галузі рослинництва. Частка компенсації за посіви ярих зернових і на придбання мінеральних добрив не перевищує 10–15 %, що ускладнює можливість їх придбання та внесення під сільськогосподарські культури і, відповідно, зумовлює зниження їх урожайності.

3. Обсяги дотацій і їх напрямки не можуть повною мірою забезпечити вітчизняним сільським товаровиробникам відповідний рівень собівартості продукції. Динаміка фінансування програм підтримки сільськогосподарського виробництва з місцевих бюджетів свідчить про їх нестабільність і строкатість, що спричинено дефіцитом бюджетних надходжень.

4. Дослідження показують, що державна підтримка сільськогосподарських виробників в основному зводиться до стимулювання збільшення обсягів виробництва тваринницької продукції. Такий підхід є недалекоглядним, оскільки бюджетні кошти фактично витрачаються на «проїдання». Пріоритетним має стати підтримка поліпшення племінних якостей худоби, що дасть змогу підвищити продуктивність тварин.

Література

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 3–57.
 2. Звід Кодексів і Законів України. – К.: Укр. агентство інформації та друку «Рада», 2007. – 800 с.
 3. Іваницька С.Д. Використання бюджетних коштів на підтримку сільськогосподарського виробництва / С.Д. Іваницька // Економіка АПК. – 2003. – № 6. – С. 89–93.
 4. Про державну підтримку сільського господарства України: закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 49.
-